

Розділ VI

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

УДК 159.922

Когут Олександра Олександрівна,
кандидат психологічних наук,
(Донецький юридичний інститут МВС України)

Азаренков Олександр Геннадійович,
психолог
(Донецький юридичний інститут МВС України)

ОБҐРУНТУВАННЯ РОЗРОБКИ ПРОГРАМИ ТРЕНІНГУ З РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ

Статтю присвячено науковому дослідженню сучасних напрямів розвитку стресостійкості в психологічній науці, зокрема формуванню копінг-стратегій. У науковому дослідженні застосовано системний підхід для теоретичного аналізу обраної теми, кореляційний аналіз емпіричних даних, отриманих на факультеті підготовки фахівців для практичних підрозділів Національної поліції ДЮІ МВС України, обсерваційні методи дослідження. Конкретизовано актуальність дослідження проблеми стресостійкості курсантів в освітянському середовищі. Досліджено механізми застосування різних копінг-стратегій у курсантському осередку. На основі дослідження представлено наукове обґрунтування програми психологічного тренінгу з психопрофілактики дистресу та розвитку стресостійкості для працівників Національної поліції. Окреслено напрямки розробки методів розвитку позитивних копінг-стратегій для поліцейських.

Ключові слова: стрес, агресивний стан, агресивна поведінка, власливості особистості, стресостійкість, копінг-стратегії, ресурси, психопрофілактика.

Постановка проблеми. Проблема формування копінг-стратегій досі залишається недостатньо дослідженою в сучасній науці. Інтерес до опановуючої поведінки особливо посилюється у другій половині ХХ століття. У звичайних життєвих ситуаціях поведінка особистості значно відрізняється від поведінки у стресовій ситуації: необхідно приймати неординарні рішення, швидко та якісно реагувати на стрес-фактори, застосовувати засоби конструктивного самозахисту в агресивному середовищі, необхідну комунікативну стратегію в конфліктній ситуації та поповнити ресурси для подолання негативних наслідків стресової ситуації. Дане дослідження є важливим для працівників стресогенних професій та науковців, які займаються розробкою психологічних тренінгів із розвитку стресостійкості.

Опанування власною поведінкою безпосередньо пов'язане з поняттям «стрес». У перекладі з англійської мови слово «стрес» означає «тиск, напруження». Реакція особистості на стрес залежить від сили стресорів і стресостійкості, зокрема запасу необхідних інформаційно-енергетичних ресурсів для подолання стресових ситуацій. Сьогодні поняття «стрес» виходить за межі суто біологічного характеру, його значення поширюється на психічний, соціальний та духовний рівень буття особистості [9]. Негативними наслідками стресу є дистрес та дезадаптація особистості в суспільстві. Наслідками професійного стресу можуть бути: синдром «професійного вигорання», що виникає внаслідок довготривалих професійних стресів середньої інтенсивності; соматичні та психічні захворювання; професійна деформація; плинність кадрів; порушення ефективності й надійності діяльності; професійні та соціальні конфлікти; поранення та ін. Необхідність створення якісної системи психокорекційної допомоги службовцям Національної поліції вимагає теоретичного аналізу та практичного дослідження типових психологічних труднощів поліцейських й ефективних стратегій їх подолання на різних етапах їхнього професійного розвитку.

Метою статті слугувало теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження механізмів вибору копінг-стратегій курсантами вишу зі специфічними умовами навчання. **Об'єкт** дослідження – стратегії опановуючої поведінки. **Предмет** дослідження – закономірності застосування копінг-стратегій курсантами. У процесі дослідження доведено **гіпотезу**: успішність налагодження товариських відносин у взводі курсантів залежить від вибору успішних копінг-стратегій, які, у свою чергу, ґрунтуються на конструктивних властивостях особистості та проявляються в асертивних (неагресивних) навичках поведінки. Орієнтуючись на емпіричні запити, поставлено наступні **завдання**: здійснити теоретичний аналіз теми дослідження; провести емпіричне дослідження за допомогою діагностики копінг-стратегій та їх кореляцій з особистісними властивостями та навичками поведінки курсантів; обґрунтувати важливість застосування певних напрямів із розвитку стресостійкості та набуття навичок опанувальної поведінки для службовців Національної поліції.

Емпіричне дослідження копінг-стратегій курсантів проводилось за методикою Басса-Дарки «Види агресивної поведінки», тесту FPI для діагностики комунікативної врівноваженості, тесту Д. Амірхана «Індикатор копінг-стратегій» і таких показників стресових реакцій, як нейротизм, що вказує на наявність астеничного синдрому зі значними соматичними й психоемоційними порушеннями; схильність до психопатизації інтротенсивного типу, що проявляється в поведінці у вигляді агресивних та імпульсивних тенденцій, які вказують на початкову форму прояву психологічних захворювань; наявність депресії, що виявляється в негативному ставленні до себе й соціального середовища; емоційна нестійкість, що виявляється в роздратуванні; прояв соціальної активності через спілкування; стійкість до стресу, що виражається у врівноваженості, упевненості в собі, в оптимістичності й активності; психопатизація екстратенсивного типу, що виявляється через реактивну агресивність до соціального оточення та в намірах домінувати над іншими; сором'язливість, яка впливає на формування захисних реакцій на звичайні життєві ситуації, що проявляються в тривожності, скутості, невпевненості й порушенні контакту; нестійкість емоційного стану, що виявляється в коливанні настрою, підвищенні збудливості, роздратуванні, у недостатній саморегуляції.

Аналіз останніх досліджень. Методологічні засади дослідження складають: когнітивно-феноменологічна теорія опанування стресу (Р. Лазарус), концепція проактивного копінгу, концепція стилів опановуючої поведінки (Д. Паркер), положення про копінг-стратегії, що мають ситуативний характер (Г. Файфель, С. Страк, Ч. Карвер), концепція казуальної атрибуції мотивації та емоцій (Б. Вайнер), концепція стресу та адаптаційний синдром (Г. Сельє), концепція фрустрації (Дж. Доллард і Н. Міллер), концепція заміщеної

агресії (Л. Берковіц), концепція етапів розвитку опанувальної поведінки (К. Уиллз, П. Шифман), теорія соціального научіння агресії (Альберт Бандура), «теорія двох інстинктів» (З. Фрейд), теорія про копінг як еґо-процес (Н. Хаан і Т. Кроубер), теорія про копінг як стійку характеристику особистості (Моуз), концепція пошукової активності (Л. І. Божович), копінг як вихід із ситуації конфлікту та сенситивність як підвищена чутливість до непомітних особливостей ситуації, що допомагають подолати труднощі (Я. Є. Ляшин). Недостатньо розробленим аспектом є емпіричні дослідження закономірностей вибору копінг-стратегій у курсантському осередку.

Виклад основного матеріалу. Опанування курсантами власною поведінкою, на нашу думку, проявляється в їхній адаптації до курсантського середовища (у товариських стосунках з іншими), у розвитку конструктивних властивостей особистості (низькі показники за FPI), у набутті асертивних навичок поведінки та вмінні застосовувати позитивні методи самозахисту в агресивному середовищі (низькі показники за методикою Басса-Дарки); у виборі успішних копінгів (пошук соціальної підтримки або розв'язання проблем). Розробку психологічного тренінгу з розвитку стресостійкості поліцейського необхідно запроваджувати на трьох етапах: на етапі психопрофілактики дистресу, на етапі набуття копінг-стратегій для прийняття рішень в екстремальних ситуаціях, на етапі подолання стресу та дистресових станів (психотравматичний стресовий розлад). Тренінг складається із восьми модулів: «Ресурси подолання стресу», «Тілесні психопрактики в подоланні стресу», «Конструктивні копінг-стратегії спілкування в конфліктних ситуаціях», «Особистісний зріст та сенситивний копінг правоохоронця», «Психологічні засоби самозахисту в агресивному середовищі», «Копінг-стратегії в ситуації дистресу, посттравматичного стресового розладу», «Організаційні копінг-стратегії: суперництво чи співпраця у групі співробітників», «Прийняття рішення у звичайних та екстремальних умовах» [9].

Система вправ психологічного тренінгу ґрунтується на ідеї збалансованої особистості правоохоронця, який уміє опанувати себе в стресовій ситуації. Формування стресостійкості правоохоронця здійснюється шляхом розвитку чотирьох центрів самосвідомості та когнітивних, поведінкових і афективних копінгів. Розвиток тілесного центру визначає збалансованість фізичного та духовного модусів буття (хілотропного і холотропного), вміння заземлятися тощо. Розвиток афективного центру визначає емоційна врівноваженість, конгруентність у самовираженні, баланс у стосунках з іншими. Розвиток ментального центру обумовлює збалансованість роботи правопівкульного й лівопівкульного мислення, реалізований інтелект. Розвиток космічного центру («гармонія» в перекладі з грецької мови) визначає баланс власного існування у Всесвіті, уміння керуватися апріорними знаннями тощо. Завдяки розвитку самосвідомості особистість в обраному аспекті формує спонтанність та конструктивність у виборі копінг-стратегій у стресі, навчається збалансованим стосункам з іншими, вчиться швидко приймати рішення, стає більш уважною та включеною в ситуацію «тут і тепер», засвоює ефективні та якісні комунікації в різних стресових ситуаціях, зокрема в агресивному середовищі.

Авторами статті узагальнено наукові підходи щодо вивчення копінг-стратегій та представлено результати їхнього емпіричного дослідження. Когнітивний аспект копіngu – стабілізуючий чинник, що сприяє адаптації в період впливу стресу, включає дослідження механізмів дії опанувальної поведінки, що описані в трансактній теорії моделі стресу Р. С. Лазаруса (1966). Головна ідея моделі полягає в тому, що трансакція між особистістю й середовищем змінюється завдяки переоцінці стресової ситуації і здійснюється за кількома схемами: ситуація не має до мене відношення (індиферентна оцінка), ситуація стресова (несе загрозу та певний збиток), ситуація сприятливо позитивна. На основі первинної оцінки ситуації людина зважує, чи компетентна вона вирішити ситуацію (когнітивна оці-

нка), потім розробляє стратегії подолання стресу (копінги) і оцінює ефективність їхнього застосування.

Досліджуючи механізми стресу, ми замислились над питанням: з чого починається стрес? Стан стресу на початковій стадії виражає ознаки неврозу. К. Юнг указував на розвиваючу роль неврозу, адже внутрішній конфлікт, набутий у процесі порушення балансу «особистість – соціальне середовище», мотивує особистість до пошуку вирішення проблеми. Керуючись результатами кореляційного дослідження показників копінг-стратегії «пошук соціальної підтримки» та стану невротичності, нами отримано позитивну кореляцію (0,20 при нормі 0,197 для вибірки 100 осіб при $p=0,05$); а також за показниками «уникнення проблеми» й «невротичність» (0,366), що дає підстави стверджувати наступне: стан невротичності є мотивуючим для пошуку копінгу, але спрямованість вибору того чи іншого копінгу залежить від когнітивного критерію оцінки ситуації та ідеалів внутрішньої реальності, які є орієнтовною нормою, що показує напрям вибору відповідної копінг-стратегії.

Ситуаційно-динамічний підхід пов'язаний із дослідженням стресових ситуацій, що повторюються та розвиваються за певними етапами (Г. Фаель, С. Страк, Ч. Карвер). Залежно від того, наскільки значущою для особистості є стресова ситуація, обирається стиль стресодолаючої поведінки. Виходячи з динаміки розвитку стресової ситуації, К. Уїлз, П. Шифман виділяють три етапи розвитку опанувальної поведінки: «попереджувальна стадія», яка є підготовкою до майбутніх труднощів, намаганням спрогнозувати майбутні події; стадія «безпосереднього опанування», у ході якої здійснюються конкретні зусилля на когнітивному і поведінковому рівні, щоб опанувати ситуацію; «відновлююча стадія», коли суб'єктом здійснюються дії для обмеження збитків від критичних подій, щоб повернутися до звичайного стану [2, с. 240]. Нами з'ясовано, що високий рівень невротичності сприяє формуванню фізичної агресії (0,31), непрямой агресії (0,52), роздратуванню (0,39), негативізму (0,25), образи (0,47), підозрливості (0,48), стану агресивності (0,41), стану ворожості (0,53). Агресивність проявляється як негативна риса характеру переважно у нестриманих людей, які використовують її як силовий засіб для виходу зі стресу, яким можуть бути: незадоволені потреби, реальна чи уявна фрустрації, конфлікти між людьми, ефект неадекватності та ін. Агресія – цілеспрямована деструктивна поведінка людини (за А. Бассом і А. Дарки), її поділяють на фізичну (застосування фізичної сили), вербальну (крик, погрози, прокляття), пряму (безпосередньо спрямовану на об'єкт), опосередковану (поширення чуток, наклепу). За методикою Басса-Дарки отримано дані: чим вище рівень підозрливості, тим вище невротичність (0,48) за FPI; чим вище рівень ворожості, тим нижче рівень товариськості (-0,33); чим вище рівень підозрливості, тим курсанти менше здатні до товариських стосунків (-0,3); чим вище рівень образи, тим нижче рівень товариськості (-0,30); чим вище почуття провини, тим нижче рівень товариськості (-0,22); чим вище рівень роздратування, тим нижче рівень товариськості (-0,22) [4]. Отже, агресивні навички поведінки, які формуються за умов часто повторюваних виборів деструктивних копінгів поведінки, у ситуації стресу ускладнюють формування товариських відносин у курсантському середовищі й вказує на важливість формування копінгів для стереотипних ситуацій.

Дослідження формування загальних ресурсів на різних етапах подолання стресової ситуації. У проактивній концепції копінгу Р. Шварцер пропонує модель подолання стресу завдяки оцінці дій і визначеності в ситуації; у даному аспекті розпізнають такі копінги, як реактивний – зусилля, орієнтовані на подолання збитків та витрат; антиципаторний – спрямований на подолання загроз, що насуваються; превентивний – на створення загальних ресурсів для подолання стресів від подій, що можуть відбутися; проактивний копінг – зусилля щодо формування загальних ресурсів подолання негативних емоцій у потенційно

загрозливій ситуації (Л. Еспінволл, Ш. Тейлор). Ці автори виділяють звичайний копінг (подолання незавершених гештальтів минулого), антиципаторний (підготовка до стресового впливу подій, що наближаються) і проактивний (накопичення ресурсів), що включає декілька стадій: стадія акумуляції ресурсів – створення ресурсів і набуття навичок для подолання стресу (мобілізація матеріальних, інтелектуальних ресурсів, планування, набуття організаційних навичок, формування міжособистісних стосунків з метою знаходження соціальної підтримки); стадія пізнання потенційних стресів (відстеження загроз навколишнього середовища); стадія оцінювання впливу стресора; стадія зусиль щодо подолання стресорів (планування, пошук інформаційної підтримки, уживання завчасних заходів); стадія формування висновків і використання зворотного зв'язку для оцінки успішності й ефективності застосування копінгів.

Розвиток особистісних ресурсів за рахунок формування властивостей особистості. У даному аспекті слід виокремити диспозиційний підхід, заснований на теорії З. Фрейда, виділення стрес-опановуючої поведінки (Д. Паркера) та вивчення рис особистості, яка успішно долає проблемні та кризові життєві ситуації. Спираючись на даний підхід, ми співставили особистісні властивості, показники яких виявили за методикою FPI (нейротизм, товариськість, екстраверсія, спонтанна та реактивна агресивність, депресивність, дратівливість, урівноваженість, сором'язливість, маскулинність, емоційна лабільність) із трьома типами копінг-долаючої поведінки (вирішення ситуації, уникнення ситуації та пошук соціальної підтримки). До стратегії «уникнення проблем» схильні особи з агресивними та депресивними властивостями, що підтверджується високим рівнем кореляції за наступними показниками: зі «спонтанною агресивністю» (0,31), з «депресивністю» (0,32), з «емоційною лабільністю» (0,33). Такі особи не схильні до товариських стосунків, що підтверджує кореляція зі шкалою «товариськість» (-0,29), і не схильні до рефлексивності й вирішення проблеми всередині себе (у внутрішньому плані інтроверсії), про що свідчить обернена кореляція показників товариськості й шкали екстраверсії (-0,19). Шкала стану «репресивність» високо корелює зі шкалою «спонтанна агресивність» (0,35) і «реактивна агресивність» (0,27) і обернено корелює з «товариськістю» (-0,43): особа в депресії не схильна до товариських стосунків. Високі показники за шкалою «маскулинність» високо корелюють зі «спонтанною агресивністю» (0,22), «реактивною агресивністю» (0,45), обернено корелюють із «сором'язливістю» (0,30) – сором'язливість як риса феміної поведінки протиставляється маскулинній поведінці. Отже, курсанти з високими показниками таких властивостей особистості, як невротичність, депресія, маскулинність, емоційна лабільність, спонтанна агресивність, реактивна агресивність, сором'язливість обирають неуспішні копінг-стратегії в ситуації стресу й не схильні до товариських стосунків. Для осіб із депресією властиві: фізична агресія (0,28), непряма агресія (0,34), роздратування (0,40), негативізм (0,21), образа (0,43), підозрілість (0,25), почуття провини (0,36), агресивність (0,29), ворожість (0,38). М. Люшер норму психічного здоров'я особистості вбачає в умінні підтримувати стан рівноваги, яка весь час порушується. Незбалансована особистість схильна до крайнощів у поведінці, їй притаманна нерозбірлива наївність між зовнішньою і внутрішньою реальностями, інфантильна слабкість «Я», що пристосовується до зовнішнього світу [3, с. 87]. Така властивість, як врівноваженість протиставляється фізичній агресії (-0,34), непрямій агресії (-0,29), роздратуванню (-0,43), почуттю провини (-0,22), агресивності (-0,36). Така властивість, як емоційна лабільність сприяє фізичній (0,34) і непрямій агресії (0,56), роздратуванню (0,55), негативізму (0,27), образі (0,49), підозрілості (0,38), вербальній агресії (0,25), почуттю провини (0,35), агресивності (0,45), ворожості (0,48). Екстравертивно спрямована особистість не схильна до занурення та самопізнання через виражене почуття провини (-0,23). Така властивість, як маскулинність сприяє фізичній агресії (0,20), але протиставляється почуттю провини (-0,29). Спонтанна і

реактивна агресивність корелюють між собою (0,55); реактивна агресія сприяє агресивності (0,34), що вказує на низький рівень адаптованості особистості й високий рівень психопатизації.

Інтегративний підхід – це єдність особистісних та ситуативних чинників, що впливають на вибір копінг-стратегій за соціальної підтримки людей. Г. Сельє з'ясував просту істину: якими б не були стресові ситуації, різні особи реагують на стрес подібним чином, в організмі виникають однотипові реакції на різні екстремальні ситуації, які забезпечують адаптацію; на психологічному рівні їх узагальнено так: «тікай» (уникають вирішення ситуації), «борись» (агресивно реагують на стрес або вирішують проблему), «замри» (витісняють ситуацію, тривожно переживають її).

Підхід щодо ресурсу вибору стратегії та прийняття рішення ґрунтується на певних механізмах дії. Е. Фрайденберг та Е. Льюїс виділяють поведінкові стратегії опанування, які узагальнено до трьох категорій: проблемно-орієнтовані (систематичне обмірковування, наполеглива практична робота над вирішенням проблем, оптимістичний погляд на проблему, активний відпочинок); емоційно-орієнтовані (неспокій – тривога про майбутнє, надія на диво, відмова від вирішення проблем, розрядка за рахунок виміщення своїх невдач на іншого, ігнорування проблеми – блокування, ніби її не існує, самозвинувачення, занурення в себе, недопускання інших людей до своєї проблеми, прагнення відволіктися та відпочити); соціально-орієнтовані (пошук соціальної підтримки, прагнення поділитися своєю проблемою з іншими, заручитися підтримкою та схваленням, спілкування з близькими, друзями та пошук нових друзів; прагнення належати до референтної групи – інтерес до того, що думають інші, та дії, спрямовані на отримання їхнього схвалення; суспільні дії – пошуки підтримки шляхом організації групових дій для вирішення проблем, відвідування зборів; звернення за професійною допомогою; пошуки духовної опори, молитви про допомогу та настанови, читання духовної літератури). Базовими та основними копінг-стратегіями є стратегія «Вирішення проблем» та стратегія «Пошук соціальної підтримки», що належать до активних та адаптивних копінг-стратегій. Копінги виконують дві основні функції: вирішення проблеми, яка створила стрес, або спроби змінити стресор; регулювання негативних емоцій, що викликані стресором. До уникнення проблем схильні особи з ворожістю (кореляція вірна для 80 осіб) (0,25), з почуттям провини (0,25), підозрілістю (0,21), образою (0,23), негативізмом (0,24), роздратуванням (0,34), непрямую агресією (0,21), фізично агресивні (0,25). Несхильні до вирішення проблем особи з непрямую агресією (-0,25). До пошуку соціальної підтримки схильні особи, здатні до роздратування (0,25).

Висновки. Властивості особистості та навички поведінки в стресовій ситуації впливають на вибір певної копінг-стратегії; вибір стратегії «Ухилення від вирішення ситуації» залежить від агресивних навичок поведінки та негативних властивостей особистості: емоційна лабільність, нейротизм, депресія, ворожість, які вказують на неадекватну оцінку реальності. Реалістично спрямована особистість реагує на реальність спонтанно та по-товариськи.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская. — М. : «Мысль», 1991. — 299 с.
2. Всеукраїнська науково-практична конференція: «Національна поліція Донеччини: проблеми становлення та стратегія розвитку – 2016» : зб. тез доповідей. — Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2016. — 175 с.

3. Драгунский В. В. Цветовой личностный тест: практическое пособие / В. В. Драгунский. — М. : АСТ, Мн. : Харвест, 2007. — 448 с.
4. Ильин Е. П. Психология агрессивного поведения / Е. П. Ильин. — СПб. : Питер, 2014. — 368 с.
5. Ильин Е. П. Психология общения и межличностных отношений / Е. П. Ильин. — СПб. : Питер, 2010. — 576 с.
6. Осипова А. А. Общая психокоррекция: учебное пособие для студентов вузов / А. А. Осипова. — М. : ТЦ Сфера, 2008. — 512 с.
7. Польштер И. Интегрированная гештальт-терапия: контуры теории и практики / Польштер И., Польштер М. — М. : «Класс», 1997.
8. Примуш М. В. Конфліктологія: навчальний посібник / М. В. Примуш. — К. : ВД «Професіонал», 2006. — 288 с.
9. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О. М. Степанов. — К. : «Академвидав», 2006. — 424 с.
10. Франкл В. Человек в поисках смысла : сборник / В. Франкл; пер. с англ. и нем.; общ. ред. Л. Я. Гозмана и Д. А. Леонтьева; вст. ст. Д. А. Леонтьева. — М. : Прогресс, 1990. — 368 с.
11. Проблеми сучасної психології. — 2016. — Вип. 31. — Джерело ресурсу: <http://problemps.at.ua/>.

Когут Александра Александровна,
кандидат психологических наук,
(Донецкий юридический институт МВД Украины)

Азаренков Александр Геннадьевич,
психолог
(Донецкий юридический институт МВД Украины)

ОБОСНОВАНИЕ РАЗРАБОТКИ ПРОГРАММЫ ТРЕНИНГА ПО РАЗВИТИЮ СТРЕССОУСТОЙЧИВОСТИ ДЛЯ РАБОТНИКОВ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ

Статья посвящена научному исследованию факторов стрессогенности и развития стрессоустойчивости. В научном исследовании применен системный подход к теоретическому анализу выбранной темы, корреляционный анализ эмпирических данных, полученных на факультете подготовки специалистов для практических подразделений Национальной полиции ДЮИ МВД Украины, наблюдательные методы исследования. Конкретизирована актуальность исследования проблемы стрессоустойчивости курсантов в образовательной среде. Исследованы механизмы проявления различных копинг-стратегий. Представлено научное обоснование разработки программы психологического тренинга по психопрофилактике дистресса и развития стрессоустойчивости для сотрудников Национальной полиции. Намечены направления разработки методов развития конструктивных копинг-стратегий полицейских.

Ключевые слова: стресс, агрессивное состояние, агрессивное поведение, свойства личности, стрессоустойчивость, копинг-стратегии, ресурсы, психопрофилактика.

Kogut Aleksandra Aleksandrovna,
candidat of psychology sciences,
(*Donetsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine*)

Azarenkov Alexander Gennadiyovich,
psychologist
(*Donetsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine*)

**STUDY ON THE DEVELOPMENT OF THE TRAINING PROGRAM WITH THE
PREVENTION OF DISTRESS AND DEVELOPMENT OF STRESS-RESISTANCE TO LAW-
ENFORCEMENT OFFICERS**

The article is devoted to the scientific study of the factors stressogenic. In a scientific study applied a systematic approach to the theoretical analysis of the chosen topic, correlation analysis of empirical data obtained at the faculty of training specialists for the practical units of the National police, DUI, MIA, observational research methods. The theoretical approaches to definition of the category coping strategies. Specified the relevance of the study the problems of stress of students in an educational environment. Presents the scientific rationale for the development of the program of psychological training on the prevention of distress and development of stress tolerance for the National police. The identified areas of development methods of development positive coping strategies of the police.

Key words: *stress, aggressiveness, aggressive behavior, personality traits, stress, coping strategies, resources, psychoprophylaxis.*

Надійшла до редколегії 09.04.2017